

CRIMINAL PROCEDURE AND CRIMINALISTICSDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-44>**GENERAL CONDITIONS OF TRIAL AS DETERMINANTS
OF COURT TACTICS IN CRIMINAL PROCEEDINGS****ЗАГАЛЬНІ УМОВИ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ
ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ ТАКТИКИ СУДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОВАДЖЕННІ****Myroshnychenko Yu. M.***Candidate of Legal Sciences,
Chairman of the Court
Illichivskii District Court of Mariupol,
Donetsk Region
Mariupol, Ukraine***Мирошниченко Ю. М.***кандидат юридичних наук,
голова суду,
Іллічівський районний суд
м. Маріуполя Донецької області
м. Маріуполь, Україна*

Розвиток криміналістичної тактики як системи найбільш оптимальних способів, прийомів і методів розслідування злочинів та судового розгляду кримінальних справ залежить від процедури, встановленої кримінальним процесуальним законом [1]. Тож розглянемо детально умови судового провадження, як формально закріплені законом, так і ті, що не сформульовані у виді окремих норм, але визначаються процесуальною формою судового розгляду та істотно впливають на специфіку судової тактики.

Неупередженість суду означає його безсторонність, суд не стає ані на бік обвинувачення, ані на бік захисту та не протистоїть жодній зі сторін. Суд визначає хід розгляду справи з урахуванням думок учасників судового провадження. Більшість процесуальних дій здійснюється судом за їхньою згодою або клопотанням, без яких він не має права вчиняти окремі пізнавальні та забезпечувальні дії.

Змагальність кримінального процесу (ст. 22 КПК України) передбачає доказову активність учасників судового провадження та субсидіарний характер доказової діяльності суду. Субсидіарну функцію суду слід розуміти як таку, що компенсує недостатню активність сторін у встановлення істини в кримінальному провадженні.

Диспозитивність кримінального провадження (ст. 26 КПК України) гарантує вільне використання сторонами своїх прав у межах та у спосіб, передбачених процесуальним законом. Формою її законодавчої реалізації є закріплення процесуальних прав сторін, з-поміж яких, зокрема й ті, що не сформульовані як такі буквально, але впливають з окремих положень закону, зокрема щодо визначення меж обвинувачення та права відмовитися від нього, укладення угод про примирення чи визнання винуватості, відмови від судового розгляду в спрощеному провадженні або від дослідження доказів щодо певних обставин при загальному порядку кримінального провадження.

Незмінність складу суду та безперервність судового розгляду (ст. ст. 319, 322 КПК України). Судовий розгляд у кримінальному провадженні повинен бути проведений в одному складі суддів. Незмінність складу суду та безперервність судового розгляду має на меті забезпечити постановлення судом рішення під свіжим і цілісним враженням того, що кожен суддя бачив і чув на суді й означає: 1) що рішення суду має слідувати безпосередньо за слуханням справи, так щоб його увага не відволікалася від справи сторонніми заняттями в проміжок між слуханням і рішенням; та 2) що кожен суддя повинен вислухати всю справу, від початку до кінця [2, с. 279].

Безпосередність і усність судового дослідження (ст. 23 КПК України). Під час судового провадження всі надані сторонами докази підлягають безпосередньому дослідженню. Суд особисто повинен заслухати показання обвинуваченого, потерпілого, свідків, дослідити висновки експертів, протоколи окремих слідчих дій та інші документи, оглянути речові докази. Найбільш повній реалізації засади безпосередності дослідження доказів сприяє усність при проведенні процесуальних дій, яка найкращим чином впливає на правильність сприйняття доказів та встановлення безпосереднього контакту між судом і учасниками судового провадження [3, с. 89].

Відкритість судового провадження (ст. 27 КПК України). Зазвичай, допитуваному небайдужа реакція присутньої в залі публіки, що здатна кардинально змінити його настрої, негативно позначитися на процесі пригадування та відтворення обставин, які стосуються предмета допиту, створити негативний емоційний стан і тим самим ускладнити встановлення істини. Для особи, яка веде допит, у такій обстановці ускладнюється встановлення особистого контакту з допитуваним, використання окремих прийомів допустимого психологічного впливу.

Колективний характер дослідження доказів з одного боку сприяє об'єктивності дослідження, перевірки та оцінки доказів, оскільки при

цьому звертається увага на більшу кількість обставин, висловлюються думки, зауваження, заперечення, що під час досудового слідства могли лишитися поза увагою учасників кримінального провадження та самого слідчого або навмисне були проігноровані ними з «тактичних» міркувань. З іншого боку можуть виникнути небажані конфлікти між учасниками судового розгляду, що ускладнюють процес судового дослідження.

Особиста присутність обвинуваченого в судовому засіданні та його обізнаність щодо наявних проти нього доказів дає йому можливість брати безпосередню участь у здійсненні всіх пізнавальних дій, на рівні з державним обвинувачем допитувати запрошених для цього осіб. Разом з тим поінформованість обвинуваченого щодо обсягу та характеру зібраних доказів, як правило, унеможливує використання фактору раптовості та низки поширених у слідчій практиці прийомів. Водночас у підсудного з'являється можливість застосування вербальних і невербальних способів впливу на потерпілих, свідків обвинувачення, що вимагає від головуючого підвищеного контролю за поведінкою обвинуваченого та порядком у залі судового засідання.

Стислі часові рамки процесу дослідження обставин кримінального провадження, істотно обмежують можливості суб'єктів судового доказування щодо аналізу ситуації та вибору оптимальної лінії поведінки. В судовому засіданні допитувачу доводиться протягом кількох хвилин вступити в психологічний контакт з допитуваним, поставити йому потрібні запитання та отримати на них відповіді.

Більша, порівняно з досудовим слідством, віддаленість досліджуваних фактів і обставин у часі створює ризики втрати окремих речових і особистих доказів. На відміну від досудового розслідування судовий допит, наприклад, проводяться через місяці, а то й роки після скоєння злочину. Обвинувачений встигає так багато разів повторити свою брехливу історію, що й сам може нарешті в неї повірити і, даючи свідчення, він, у певному сенсі, вже не брехатиме [11, с. 140-141]. З іншого боку, значна віддаленість досліджуваної події від моменту розповіді про її обставини добросовісною особою суттєво ускладнює процес відтворення колись сприйнятої інформації через забування або «нашарування», що утворилися в процесі «зберігання» сприйнятого в пам'яті [12, с. 6].

Концентрація всіх джерел доказів в одному місці дає можливість оперативнішого дослідження фактичних обставин справи, встановлення їх взаємозв'язків і суперечностей, застосування перехресного та шахового методів допиту, пред'явлення допитуваному

найвних у справі доказів з метою актуалізації забутого або подолання брехні.

Специфічність пізнавальної діяльності суду. Пізнавально-психологічна складність судового розгляду для судді полягає в тому, що він досліджує кожний доказ за участю сторін, не упускаючи водночас їх сукупності, тобто утримуючи в пам'яті всю систему доказів у їх сполученні [14, с. 24]. На його психологічний стан впливає усвідомлення соціальної значущості своєї ролі, велика кількість комунікативних зв'язків, надмірне навантаження оперативної пам'яті, багатоплановість та нестандартність окремих ситуацій, що вимагають розв'язання в умовах обмеженого часу тощо.

Підсумовуючи, слід підкреслити, що процесуальні умови судового розгляду кримінальних справ з необхідністю визначають специфіку ситуацій, які складаються під час судового дослідження, що не дозволяє повною мірою задовольнити потреби судової практики прийомми та методами, створюваними криміналістикою для сприяння реалізації завдань досудового розслідування й вимагає розроблення спеціальних наукових положень, які відобразатимуть своєрідність ситуацій, притаманних судовій стадії кримінального провадження, та сформулюють теоретичне підґрунтя для побудови системи криміналістичних рекомендацій з розв'язання різноманітних судових ситуацій, дослідження сутності та підстав класифікації яких у подальших планах автора.

Література:

1. Коновалова В. О. Криміналістична тактика і кримінально-процесуальне право: діалектичні залежності. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики* : зб. наук. праць / ред. кол. М.Л. Цимбал, В.Ю. Шепітько, Л.М. Головченко та ін. Харків : Право, 2009. Вип. 9. С. 5-9.

2. Фойницький И. Я. Курс уголовного судопроизводства ; изд. 3-е, перераб. и доп. Санкт-Петербург : Сенатская типография, 1902. Т. 1. 579 с.

3. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків : Право, 2013. 824 с.

4. Экман П. Психология лжи. Обмани меня, если сможешь. URL: http://elibrary.bsu.edu.az/files/books_163/N_56.pdf (дата звернення: 21.09.2022).

5. Карнеева Л. М. Особенности предъявления обвинения и допроса обвиняемого в условиях деятельности органов внутренних дел. Москва, 1989. 47 с.

6. Корчагин А. Ю. Организационно-тактические и методические основы криминалистического обеспечения судебного разбирательства уголовных дел : автореф. дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.09. Краснодар, 2008. 40 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-45>

**COMPUTER INTELLIGENT TECHNOLOGIES
IN ANTI-CORRUPTION MONITORING OF LEGISLATIVE
AND LAW ENFORCEMENT PROCESSES**

**КОМП'ЮТЕРНІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В АНТИКОРУПЦІЙНІЙ ЕКСПЕРТИЗИ ЗАКОНОДАВЧИХ
ТА ПРАВОЗАСТОСОВНИХ ПРОЦЕСІВ**

Shyrovok V. A.

*Academician of National Academy
of Sciences of Ukraine,
Doctor of Technical Sciences, Director
Ukrainian Lingua-Information Fund
of the National Academy of Sciences
of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Широков В. А.

*академік
Національної академії наук України,
доктор технічних наук, директор
Український мовно-інформаційний
фонд Національної академії наук
України
м. Київ, Україна*

Nadutenko M. V.

*Candidate of Technical Sciences, Head
of Informatics Department
Ukrainian Lingua-Information Fund
of the National Academy of Sciences
of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Надутенко М. В.

*кандидат технічних наук, завідувач
відділу інформатики
Український мовно-інформаційний
фонд Національної академії наук
України
м. Київ, Україна*

Yuschenko S. S.

*Research Officer of Informatics
Department
Ukrainian Lingua-Information Fund
of the National Academy of Sciences
of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Ющенко С. С.

*науковий співробітник відділу
інформатики
Український мовно-інформаційний
фонд Національної академії наук
України
м. Київ, Україна*

Корупційне діяння – правопорушення (дія чи бездіяльність), що полягає у використанні можливостей, пов'язаних із службовими